

MAGDA URSACHE

NICOLAE BREBAN - românul ideal

Poate am să produc mirare afirmând că, pentru mine, Nicolae Breban este românul ideal. Știu, are pașaport german și român, cetățenie dublă, mamă de etnie șvabă, dar este românul ideal, luptând pentru o Românie ideală. E, ca și Goma, un igienist al memoriei. Are, la vremuri potrivnice, o atitudine igienizatoare. Și-a asumat destinul de insurgent perpetuu. Și nu este instinctiv prudent, ci instinctiv temerar. Nu prudența e normală în vremi anormale, curajul ar trebui să fie normalitate; am scris deja în „Conte” (februarie 2019), un text intitulat *N. Breban sau normalitatea curajului*. Scriitorul are curajul întrebării, dar și al răspunsului ferm. Literatura –gata- a suferit o alunecare de funcție, nu mai trebuie amprentată național, ni se tot repetă, ca să ne intre-n cap. Doar n-o să mai scriem despre eroi și morminte, despre ființă, adevăr și alte teme declarate „tiranice”. Istorie? Nicidecum. Ficționăm istoria ca s-o facem literatură, nu știință. Iar scriitorul, la rândul lui, nu mai face literatură, ci altceva: Fastproză, Easypoezie, Literatură-trash, că-i mai profitabilă. Cine mai vrea meditație pe teme grave, ca destinul artei și experiențele de mare însemnătate pentru destinul ei?

De ce îl consider pe N. Breban om ideal, dar și român ideal? Pentru că e om al nației care trebuie respectată și iubită, nu urâtă și denigrată. Or, în Lupercalia pe care o traversăm, personalitățile modelatoare trebuie anihilate, la fel respectul de sine și respectul de neam. Ia să scoți în evidență sacrificiul pentru țară, șirul

lung de jertfe. Te trezești etichetat dușman al Occidentului, dăunător pentru UE, ba chiar conservator, anti-progresist reacționar, suveranist, fundamentalist religios. Termenul fascist a fost readus în discuție în *lumea răsturnată* de '89. Am spus răsturnată? Rectific: lume continuată, de vreme ce neoproletarii neomarxiști au împrumutat bătele de la proletcultiști, cei mai intens destructivi fiind urmașii lor, ajunși chiar măștri în destructivism. Și câtă nevoie avem de scriitori cu gândire sistemică, afirmativă, constructivă, ca N. Breban!

N. Breban a prins destul stalinism ca să nu-i mai accepte pe *rollerii II*, cum le-a spus Goma, cerând un *Nürnberg II*. Își tratează cititorii cu „șocul sincerității”, „forma supremă a artei creatoare e chiar sinceritatea”. „Nu-i ușor să taci, e mai ușor să nu taci” obișnuia să-mi repete Petru Ursache.

N. Breban e om rar. Uriașa sa energie, dinamismul său de lungă durată vine din scris. Singura cale (titlu de roman) e scrisul adevărat. În spiritul naturalului, al normalității, trebuie să lupti pentru adevărul tău personal, dar și pentru adevărul colectiv. Cum să nu reacționezi când ni se spune că „n-avem conștiință națională”, când s-a instaurat răsturnarea valorilor prestabilite, a scriitorilor canonici, în numele haosului, al ilogicului?

Spiritul critic e suspect și suspectat în toate orânduirile, iar lecția de verticalitate irită la maximum. Biografeme care-mi justifică afirmația? După tezele din 1971, când Ceaușescu s-a decis să le arate scriitorilor nu pisica (șoriceilor), ci leul, Breban era în Franța. De acolo a protestat contra aplicării Tezelor, comandamentelor realist-socialiste. În 22 februarie 72, au avut loc două ședințe, una prezidată de Ceaușescu, pentru excluderea sa din PCR și din CC. N-a fost exclus din RSR și arestat, cum au propus duri activiști (luptătorii pentru pace erau ucigași sadea), dar în ședința biroului USR (Stancu, Jebeleanu, Bogza, Nichita Stănescu, Baltag, Matei Călinescu) s-a votat excluderea din partid. Nici cei trei prieteni apropiați, Nichita, Cezar, Matei, nu s-au opus. Ingratitudine? Da, sută-n sută. A fost *sinucidere socială* refuzul său ca literatura să revină la realism –socialist? Nu. A fost un câștig: libertatea de a fi disident. În '67, toamna, devenise membru PCR. În '69, vara, supleant în CC. Din '68, conducea fosta

„Gazetă literară”, la propunerea lui Geo Dumitrescu, devenită „România literară”. A sperat în dezgheț și l-a înfăptuit în paginile unei reviste la care acum nu are acces. După Teze, s-a întors în țară, ca să fie scos pe tușă. Apartamentul din Luterană era ocupat de un colonel de Securitate. Șoma.

Numai că, așa cum am mai spus-o, Nicolae Breban e *un scriitor greu de ucis* („Conte”, 22 decembrie, 2015), oricât s-a încercat și se încearcă. E structură tare Breban, de rezistent prin cultură. E „fiu de carte”, cum spune anonimul popular.

S-a „bucurat”, rând pe rând, de critică de plină PCR (prin vocea lui Titus Popovici), ca adept a lui Nietzsche, de critică negativă – culmea!- și în „Scân-teia”, și la Europa liberă (prin vocea lui Marin Tarangul). Editorul René Coeckellbergs a vrut să tipărească în Suedia *Bunavestire*, apărut la Flammarion în 1985, dar romanul fusese oprit de la publicare în România. Ar fi putut lua un Nobel. Nu l-a mai luat.

N. Breban n-a mers pe linia partidului unic. Nu s-a lăsat prins de poziția *vire-vent*, care-ți cerea să susții că *golul e plin*. Pompierii ideologici se temeau de orice „scân-teie”. Nu și Breban. Pentru „însărcinată” de tătuc PCR, sușul omului politic era târâitul șarpelui, al viermelui. Personajul Calistrat B. Dumitrescu din *Singura cale* (cheia cred că este Titus Popovici, dar n-o caut), care deprindea doctrina comunistă cu lozincile ei, cu demagogia ei, spunea că mai întâi devii lichea, apoi canalie, „învățătură” preluată de activul actual de partid(e).

N. Breban a refuzat și La Mouette post-socialistă: n-a intrat nici în PNT, nici în PNL. A rămas fără spate politic, atât de util self-elitei, mereu aderantă la președinți, din țepăună convingere. Consecvent cu sine, așadar loial cu sine, e incomod pentru Putere cum și cât trebuie.

La teme controversate, delicate, dificile, sensibile nu face eschivă. A bulversat câmpul literar *Istoria dramatică a prezentului. Aventurierii politicii românești* (ed. I, Buc. 2010, Ed. Muzeul Literaturii Române; ed. a doua, Contemporanul, 2016), întreprindere hazardată cu bunăștiință și de bunăvoie. Ca și *Trădarea intelectualilor*, care i-a incomodat pe detractori (nu știu ce fac, dar nu trebuie nici scuzați, nici iertați).

Decaparea contemporanilor a venit după decaparea lui Eminescu. Self-elita nu se mai raportează la reperul absolut, Eminescu și la „sfâșietoarea durere de neam” (Petru Creția), deși Eminescu înmărmurește, cutremură. Numai că „smintitele lor guri” pline de impietăți se cam pierd pe drum și Eminescu rămâne singur.

În aceste vremi ciudate împingând la ură, Breban combate endemia de ură colectivă, nu deviază de la sensul existenței, nici de la cel individual, nici de la cel național, scopul existenței fiind unitatea: a românilor, dar și a operei sale. De ce îl consider scriitor ideal? Pentru că în *Sensul vieții* (Polirom, 2007) și-a mărturisit pulsivitatea „de a da și de a fi dat totul la o parte pentru a sluji litera scrisă, românească în formă, universală în conținut”. Maioreșciană mărturisire. Să aperi conservarea valorile consacrate, respingând demolarea lor, nu-i cale ușoară, dar e singura, deși e cale închisă, chiar interzisă. După proletcultură, iată-ne în elit-cultură. Am avut dictatura proletariatului, avem dictatura unei elite care nu excelează în verticalitate; prinde oportunitate după oportunitate: avion prezidențial și alte obiecte zburătoare-n sus. Topul stării de avarie și al imposturii a fost atins când Bănescu (poreclit de Dragoș Pătraru Băsexcu) a fost numit membru de onoare al ICR, pe vremea lui H.-R. Patapievici. Băse citește *Levant*, deci autorul e atins de „Nobelabilitate”, cum îi zice Ion Simuț.

Dar de ce ar trebui de-brebanizată literatura română, cum cer cei sastiși de „matusalemul romanului”? Pentru că-i prea sus Breban? Scrisul lui are forța lui Balzac, redundanța lui Proust, arta stendhaliană a detaliului. Fraza e „încărcată” ca a lui Thomas Mann. Și ce incipit magistral are *Singura cale* : „ca lumea să se învârtă în jurul lui”. Și lumea literară i se rotește în jur, în ciuda celor care-l fac „defazat”, nesincronizat cu occidentul pentru că nu-i minimalist: scrie romane problematice, de inspirație amplă, nu lame de ras. În ciuda modei și a modelelor, creează personaje vii. Replica detractorilor? Doar n-o să ne lăsăm terorizați de personaje, ca Preda, ca DRP, ca Buzura, ca Goma. Romanul psihologic (glumăreții îi spun pisălogic) nu mai place.

Și da, Breban e orgolios: „Orgoliul m-a susținut în creația operei mele, în demnitatea mea, în igiena mea morală și socială”, cum îi spunea, cu ani în urmă,

într-un interviu, lui Ionuț Vulpescu, atunci ministru al Culturii.

Pe Breban îl obsedează *Die Ethik*. Pe cale de consecință, l-au șters de pe lista editurii Humanitas, dar și de pe lista ICR. Altele sunt valorizările ultra-elitei: autori de kakodop, spre a le spune ca Luca Pițu. Cum solidaritatea între scriitori e în creștere zero, în zero avans, nu se protestează îndestul contra dictaturii non-valorii.

Breban poate fi aspru, poate fi enervat, poate fi exploziv, dar e mereu Breban. E griffa sa în tot ce scrie. Are lucruri mai bune de făcut. Integrul își scrie integrala. Are alte treburi ca Apelul pentru salvarea culturii (septembrie, 2006, vă rog!), și altele, și altele. Ce-i sigur e că N.Breban cu atitudinea sa igienizatoare va rămâne în istoria culturii române. Ca și Goma. Ca și puțini alții.

